

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ**

Кафедра економіки та соціальних дисциплін

ПОГОДЖЕНО:

Начальник кафедри,
доктор економічних наук, професор
Гончаренко О.Г.

«___»_____2019 р.

СИЛАБУС

**навчального курсу «Історія економіки та економічної думки»
спеціальність 051 «Економіка»
форма навчання: денна**

РОЗРОБНИК:

доцент кафедри,
кандидат історичних наук

Любич О.А. _____

ЗАТВЕРДЖЕНО:

на засіданні кафедри економіки та
соціальних дисциплін

Протокол № __ від «__»_____2019 р.

Кредити та кількість
годин:

5 кредитів ECTS; години: 30 лекційних,
46 семінарських та 74 самостійна робота.

Чернігів – 2019

Анотація курсу

Навчальна дисципліна «Історія економіки та економічної думки» викладається курсантів (студентів) бакалаврської програми спеціальності 051 Економіка. Згідно з навчальним планом денної форми навчання вивчення дисципліни заплановано на 2 семестр (1 курс). Курс передбачає формування уявлень про закономірності та тенденції розвитку світової та вітчизняної економічної думки та економічного розвитку країн світу на найважливіших етапах соціально-економічної еволюції. Освітній процес з дисципліни здійснюється за такими формами: навчальні заняття; самостійна робота; контрольні заходи. Видами навчальних занять згідно з навчальним планом є: лекції; семінарські заняття, а також консультації. Практичні заняття передбачають: пояснення матеріалу викладачем; перевірку домашніх завдань; перевірку засвоєння курсантами (студентами) вивченого матеріалу. Самостійна робота курсантів (студентів) полягає у засвоєнні вивченого навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять, без участі викладача. Консультації призначені для роз'яснення студентам теоретичних або практичних питань. Засвоєння навчального матеріалу перевіряється за допомогою поточного контролю, який здійснюється на практичних заняттях у формі усних відповідей, самостійних робіт та підсумкових тематичних контрольних робіт. Підсумковий (семестровий) контроль після завершення 2 семестру здійснюється у формі екзамену.

Мета курсу

Метою викладання навчальної дисципліни є системне вивчення питань розвитку світових економічних процесів на різних етапах історії, та сприяння формуванню у студентів (курсантів) та слухачів ринково-орієнтованого економічного світогляду, вміння самостійно працювати з літературою, давати оцінку соціально-економічним явищам і процесам.

Організація навчання

Тематичний план

№ теми	Назви розділів і тем	Кількість годин									
		Денна форма					Заочна форма				
		Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
			Л	СЗ	ПЗ	СР		Л	СЗ	ПЗ	СР
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Розділ 1. Докласичний період розвитку											
1.	Предмет і метод історії економіки та економічної думки.	6	2	2	-	2	6	2	-	-	4
2.	Господарство первісного суспільства та його еволюція на етапі ранніх цивілізацій.	6	2	2	-	2	6	-	-	-	6
3.	Особливості господарського розвитку та економічної думки періоду формування світових цивілізацій (VIII ст. до н.е. – V ст. н.е.).	6	2	2	-	2	8	-	2	-	6
4.	Господарство та економічна думка суспільства європейської цивілізації в період Середньовіччя (V – XV ст.).	6	2	4	-	-	6	2	-	-	4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
5.	Меркантилізм, формування передумов та становлення ринкової економіки (XVI- XVII ст.).	6	2	4	-	-	4	2	-	-	2
Розділ 2. Класичний період розвитку											
6.	Розвиток ринкового господарства в період становлення національних держав (XVIII-XIX ст.), формування класичної політичної економії.	10	2	4	-	4	8	-	2	-	6
7.	Альтернативні класичній школі напрями економічної теорії XIX ст. та зародження монополістичної конкуренції.	10	2	2	-	6	12	2	-	-	10
8.	Ринкове господарство країн європейської цивілізації в період монополістичної конкуренції (друга половина XIX – початок XX ст.)	10	2	4	-	4	10	-	-	-	10
Розділ 3. Неокласичний період розвитку.											
9.	Господарство та економічна думка в період державно-монополістичного розвитку суспільства європейської цивілізації (перша половина XX ст.).	16	2	4	-	10	14	-	-	-	14

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
10.	Неокласичні концепції першої половини XX ст.	14	2	4	-	8	16	-	2	-	14
Розділ 4. Господарський розвиток і парадигми XX – початку XXI ст.											
11.	Розвиток національних економік Європейської цивілізації в системі світового господарства (1939-1990 рр.)	16	2	4	-	10	16	-	-	-	16
Розділ 5. Еволюція економіки та економічної думки в Україні											
12.	Основні напрямки економічної думки в Україні.	10	2	4	-	4	12	2	-	-	10
13.	Особливості історичного розвитку економіки та ринкового господарства в Україні (IX – початок XX ст.).	12	2	2	-	8	10	-	-	-	10
14.	Господарство України в 1917 – 1980 рр.	10	2	2	-	6	10	-	-	-	10
15.	Формування засад ринкового господарства в Україні (кінець XX – початок XXI ст.).	12	2	2	-	8	12	-	-	-	12
	Усього годин	150	30	46	-	74	150	10	6	-	134

Завдання до семінарів та практичних занять

Семінарські заняття

Готуючись до семінарського заняття Ви маєте підготувати конспект питань, що містяться в плані відповідної теми. Наявність конспекту всіх (!) питань та ваша присутність на занятті є запорукою успішної роботи та отримання балів (їх кількість залежить від вашої активності та якості підготовки). Відсутність конспекту або неповний конспект, навіть за умови вашої присутності на семінарі, оцінюється в 0 балів.

Плани семінарських занять

Тема № 1: «Предмет і метод історії економіки та економічної думки»

План семінару (розрахунок навчального часу)

№№ п\п	Навчальні питання	Розрахунок часу, хв.
1	Організаційний момент та вступне слово	5 хв.
2	Економічна історія як предмет та навчальна дисципліна	10 хв.
3	Історія економічної політики, історія економічних учень - складові частини історико-економічної науки	10 хв.
4	Функції і основні методи вивчення історії економіки та економічної думки	10 хв.
5	Компоненти та структура курсу «Історія економіки та економічної думки»	10 хв.
6	Актуальність вивчення історії господарства України у світовому контексті	10 хв.
7	Історіографія історії економічної думки	10 хв.
8	Взаємозв'язок історії економіки та економічної думки	10 хв.
9	Висновки, відповіді на запитання, методичні вказівки на самостійну роботу	5 хв.
Разом:		80 хв.

Тема № 2: «Господарство первісного суспільства та його еволюція на етапі ранніх цивілізацій»

План семінару (розрахунок навчального часу)

№№ п\п	Навчальні питання	Розрахунок часу, хв.
1	Організаційний момент та вступне слово	5 хв.
2	Кам'яний вік (палеоліт, мезоліт, неоліт)	10 хв.
3	Основні риси й періодизація первіснообщинного господарства	10 хв.
4	Привласнююче й виробляюче господарство	10 хв.

5	Матеріальна культура первісного суспільства	10 хв.
6	Аналіз найважливіших рис первісної доби	10 хв.
7	Зародження економічних поглядів. Стародавні джерела економічних знань	10 хв.
8	Кодекс законів царя Хамураппі та «Лунь-юй» Конфуція про державу та державне управління	10 хв.
9	Висновки, відповіді на запитання, методичні вказівки на самостійну роботу	5 хв.
Разом:		80 хв.

Тема № 3: «Особливості господарського розвитку та економічної думки періоду формування світових цивілізацій (VIII ст. до н.е. - V ст. н.е.)»

План семінару (розрахунок навчального часу)

№№ п\п	Навчальні питання	Розрахунок часу, хв.
1	Організаційний момент та вступне слово	5 хв.
2	Основні етапи економічного розвитку античного світу	10 хв.
3	Давня Греція: кріто-мікенський, гомеровський, архаїчний, класичний періоди	10 хв.
4	Античний поліс і його роль в господарському житті	10 хв.
5	Давній Рим: періоди еволюції рабовласницького способу виробництва	10 хв.
6	Криза рабовласництва, система колонату, зародження протофеодальних відносин	10 хв.
7	Економічні передумови й наслідки занепаду Римської імперії	10 хв.
8	Катон Старший та Варрон про проблеми раціональної організації рабовласницького помістя у Стародавньому Римі	10 хв.
9	Висновки, відповіді на запитання, методичні вказівки на самостійну роботу	5 хв.
Разом:		80 хв.

Тема № 4: «Господарство та економічна думка суспільства європейської цивілізації в період Середньовіччя (V - XV ст.)»

План семінару (розрахунок навчального часу)

№ п\п	Навчальні питання	Розрахунок часу, хв.
-------	-------------------	----------------------

1	Організаційний момент та вступне слово	5 хв.
2	Витоки і шляхи становлення феодалізму в Західній Європі – антична (рабовласницька) й варварська (родоплемінна) соціальні системи	15 хв.
3	Характерні риси феодальної економіки	10 хв.
4	Феодальна земельна рента: відробіткова (барщина), натуральна (оброк), грошова (ценз)	10 хв.
5	Франкська держава: еволюція відносин власності та форм землекористування (алод, бенефіцій, феоде, прекарій)	10 хв.
6	Еволюція феодальних відносин у Франції й Німеччині в період високого середньовіччя. Вотчина, сеньйорія, цензива, домен, вілани, маєри, рицарство	10 хв.
7	Міста Західної Європи в XI - XV ст. та їхня економічна роль	10 хв.
8	Комунальний рух. Міста-комуни і міста-держави	10 хв.
9	Міське самоуправління. Магдебурзьке право	10 хв.
10	Цехи, цехова система, цеховий устрій, цеховий статут, цехова регламентація	10 хв.
11	Законопроекти франкського королівства («Салічна правда» та «Капітулярій про вілли»)	10 хв.
12	Фома Аквінський і його теорія «справедливої ціни»	10 хв.
13	Розвиток економічної думки арабського середньовіччя. Ібн Хальдун	10 хв.
14	Соціальні утопії пізнього середньовіччя. Томас Мор і Томазо Кампанелла	10 хв.
15	Економічні погляди каноністів	10 хв.
16	Висновки, відповіді на запитання, методичні вказівки на самостійну роботу	10 хв.
Разом:		160 хв.

Тема № 5: «Меркантилізм, формування передумов та становлення ринкової економіки (XVI-XVII ст.)»

План семінару (розрахунок навчального часу)

№№ п\п	Навчальні питання	Розрахунок часу, хв.
1	Організаційний момент та вступне слово	5 хв.

2	Основні аспекти розвитку господарства країн Західної Європи	15 хв.
3	Аналіз економічних причин і наслідків Великих географічних відкриттів	10 хв.
4	Розвиток мануфактурного виробництва	10 хв.
5	Зародження і розвиток індустріального суспільства у країнах Європи	10 хв.
6	Колонізація Північної Америки	10 хв.
7	Особливості економічного розвитку країн Центральної, Південно-Східної та Східної Європи	10 хв.
8	Становлення економічної теорії як самостійної науки	10 хв.
9	Меркантилізм як економічне вчення і економічна політика провідних ведучих європейських держав у XV-XVII століттях	10 хв.
10	Теорія грошового балансу: Вільям Стаффорд, Бернардо Даванзатті	10 хв.
11	Теорія торгового балансу: Томас Мен, Антоніо Серра, Антуан де Монкретьєн	10 хв.
12	Переростання простого товарного виробництва в ринкове, розвиток міжнародного поділу праці, формування національних, європейських та світового ринків товарів і грошей	10 хв.
13	Війна за незалежність та утворення США	10 хв.
14	Особливості економічного розвитку країн Азії	10 хв.
15	Особливості економічного розвитку країн Африки	10 хв.
16	Висновки, відповіді на запитання, методичні вказівки на самостійну роботу	10 хв.
Разом:		160 хв.

Тема № 6: «Розвиток ринкового господарства в період становлення національних держав (XVIII-XIX ст.), формування класичної політичної економії»

План семінару (розрахунок навчального часу)

№№ п\п	Навчальні питання	Розрахунок часу, хв.
1	Організаційний момент та вступне слово	5 хв.
2	Визначення суті та характеристика основних етапів промислового перевороту	15 хв.

3	Англія: промисловий переворот й індустріалізація	15 хв.
4	Торгівельна й колоніальна експансія, створення колоніальної імперії. Перетворення Англії у «фабрику світу»	10 хв.
5	Франція: особливості промислового перевороту.	10 хв.
6	Парцелярний характер землеволодіння, збереження аграрно-індустріального характеру французької економіки	10 хв.
7	Передумови й основні етапи промислової революції в Німеччині: зміна структури виробництва. «Прусський шлях» розвитку капіталізму в сільському господарстві	10 хв.
8	Становлення економіки індустріального типу в США. Соціально-економічні передумови й наслідки війни північно-американських колоній за незалежність	10 хв.
9	Фермерський ("американський") шлях розвитку капіталізму в сільському господарстві Півночі й плантаційне рабство на Півдні США	10 хв.
10	Створення національних фінансово-кредитних систем	10 хв.
11	Утвердження економічних відносин, характерних для ринкової економічної системи	10 хв.
12	Формування класичної школи політичної економії, характеристика основних економічних ідей У. Петті, П. Буагільбера, А. Сміта, Д. Рікардо	10 хв.
13	Особливості економічних поглядів фізіократів	10 хв.
14	Еволюція класичної політекономії, формування соціалістичних ідей	10 хв.
15	Випереджаючий розвиток банківсько-кредитної сфери в країнах Західної Європи	10 хв.
16	Висновки, відповіді на запитання, методичні вказівки на самостійну роботу	5 хв.
Разом:		160 хв.

Тема № 7: «Альтернативні класичній школі напрями економічної теорії XIX ст. та зародження монополістичної конкуренції»

План семінару (розрахунок навчального часу)

№№ п\п	Навчальні питання	Розрахунок часу, хв.
1	Організаційний момент та вступне слово	5 хв.

2	В.-С. Джевонс творець першої економіко-математичну моделі економічної рівноваги суспільства на основі граничної корисності	10 хв.
3	Утопічний соціалізм	10 хв.
4	Марксизм. «Капітал» К. Маркса	10 хв.
5	Передумови виникнення та методологічні принципи маржиналізму й неокласичної теорії. Теорія маржиналізму	10 хв.
6	Ідеї родоначальників маржиналізму - К. Менгера, В.-С. Джевонсі, Л. Вальраса	10 хв.
7	Ідеї представників суб'єктивної і математичної школи в західній економічній науці: Е. Бем-Баверка, Ф. Візера, Дж.-Б. Кларка, В. Парето	10 хв.
8	Економічні погляди Л. Мізеса, Ф.-А. Хаска, М. Бредлі, С. Фішера (США) та Л. Робіне	10 хв.
9	Висновки, відповіді на запитання, методичні вказівки на самостійну роботу	5 хв.
Разом:		80 хв.

Тема № 8: «Ринкове господарство країн європейської цивілізації в період монополістичної конкуренції (друга половина XIX – початок XX ст.)»

План семінару (розрахунок навчального часу)

№№ п\п	Навчальні питання	Розрахунок часу, хв.
1	Організаційний момент та вступне слово	5 хв.
2	Структурні зрушення в національних господарствах окремих країн	15 хв.
3	Сутність НТР, розвиток нових галузей економіки. Перехід від аграрної до індустріальної цивілізації	15 хв.
4	Характеристика трьох типів промисловорозвинених країн: американський з відносно високим, німецький з середніми, англійський з найнижчими темпами розвитку промислового виробництва	10 хв.
5	Здійснення економічного розвитку країн переважно екстенсивним шляхом. Перехід від моно- до поліцентризму	10 хв.
6	Радикальні перетворення в аграрному секторі економіки світу	10 хв.
7	Особливості аграрного розвитку у Німеччині	10 хв.

8	Сільське господарство в США та Японії, революційний шлях (з переходом на індустріальну основу).	10 хв.
9	Утворення світового господарства як системи світогосподарських відносин, матеріальної основи індустріальної цивілізації	10 хв.
10	Матеріальною основою формування світового господарства є машинне виробництво, міжнародний поділ праці, завершення формування світового ринку	10 хв.
11	Виникнення інституціоналізму і його розвиток на початку ХХ ст.	10 хв.
12	Перехід від аграрної до індустріальної цивілізації	10 хв.
13	Характеристика процесу індустріалізації	10 хв.
14	Розвиток фермерства в країнах Європи	10 хв.
15	Європейський шлях перетворення сільського господарства (поступове переростання господарств з феодальних у фермерські)	10 хв.
16	Висновки, відповіді на запитання, методичні вказівки на самостійну роботу	5 хв.
Разом:		160 хв.

Тема № 9: «Господарство та економічна думка в період державно-монополістичного розвитку суспільства європейської цивілізації (перша половина ХХ ст.)»

План семінару (розрахунок навчального часу)

№№ п\п	Навчальні питання	Розрахунок часу, хв.
1	Організаційний момент та вступне слово	5 хв.
2	Світова економіка в роки першої світової війни	15 хв.
3	Роль Версальського договору 1919 р. у післявоєнному економічному розвитку країн світу	10 хв.
4	Характеристика ознак економічної кризи 1929 – 1933 років	15 хв.
5	Загальна характеристика економічного розвитку європейських країн у 1930-х роках	10 хв.
6	Відбудова економіки провідних країн світу, їх складний і суперечливий шлях господарського розвитку в міжвоєнний період	10 хв.

7	Господарство Німеччини під час світової кризи 1929-1933 років	10 хв.
8	Економічна політика італійського фашизму та німецького нацизму	10 хв.
9	Мілітаризація японської економіки в міжвоєнний період, вплив світової економічної кризи 1929-1933 р.р. на посилення мілітаризації	10 хв.
10	Військово-колоніальна експансія Японії	10 хв.
11	Економіка країн тихоокеанського регіону у міжвоєнний період (Китай, Індокитай, островні території).	10 хв.
12	Економіка Ірану у міжвоєнний період	10 хв.
13	Економіка СРСР у міжвоєнний період	10 хв.
14	Економіка країн Латинської Америки у міжвоєнний період	10 хв.
15	Розвиток сільського господарства та промисловості США напередодні Другої світової війни	10 хв.
16	Висновки, відповіді на запитання, методичні вказівки на самостійну роботу	5 хв.
Разом:		160 хв.

Тема № 10: «Неокласичні концепції першої половини ХХ ст.»

План семінару (розрахунок навчального часу)

№№ п\п	Навчальні питання	Розрахунок часу, хв.
1	Організаційний момент та вступне слово	5 хв.
2	Зародження та розквіт неокласицизму	15 хв.
3	Формування і розвиток інституціональної теорії	10 хв.
4	Зародження і розвиток неолібералізму	15 хв.
5	Неокейнсіанство	10 хв.
6	Неокейнсіанські моделі економічного росту (Р. Харрод, Є. Домар)	10 хв.
7	Теорії економічного циклу (Е. Хансен)	10 хв.
8	Посткейнсіанство. Ідейні джерела посткейнсіанства, методологічні підходи та основні напрямки дослідження	10 хв.

9	Економічні концепції Н. Калдора, П. Сраффи, Дж. Робінсон	10 хв.
10	Зародження і розвиток неолібералізму в роботах М. Вебера і В. Ойкена	10 хв.
11	Розвиток неокласичних теорій на початку ХХ ст.	10 хв.
12	«Ордолібералізм» фрайбургської школи	10 хв.
13	Повоєнні неоліберальні теорії в Німеччині (Л. Ерхард)	10 хв.
14	Повоєнні неоліберальні теорії у Франції (Ф. Хайек)	10 хв.
15	Повоєнні неоліберальні теорії в Північній Америці (П. Самуельсон)	10 хв.
16	Висновки, відповіді на запитання, методичні вказівки на самостійну роботу	5 хв.
Разом:		160 хв.

Тема № 11: «Розвиток національних економік Європейської цивілізації в системі світового господарства (1939-1990 рр.)»

План семінару (розрахунок навчального часу)

№№ п\п	Навчальні питання	Розрахунок часу, хв.
1	Організаційний момент та вступне слово	5 хв.
2	Економіка країн світу в роки другої світової війни. Економічні наслідки другої світової війни	15 хв.
3	Значення плану Маршалла для відбудови європейської економіки	10 хв.
4	Економічна могутність США в післявоєнному світі: фактори економічного лідерства, особливості економічного розвитку під впливом НТР в другій половині ХХ ст.	15 хв.
5	Шлях Німеччини до економічного лідерства в Європі: економічні наслідки другої світової війни; роль реформ Л. Ерхарда для відродження економіки	10 хв.
6	Розвиток економіки Франції після другої світової війни: економічні наслідки війни, післявоєнна націоналізація; основні напрямки економічної політики і господарського розвитку в другій половині ХХ ст.	10 хв.
7	Особливості розвитку британської економіки в післявоєнний період: підсумки другої світової війни й пріоритети економічного розвитку в другій половині	10 хв.

	XX ст.	
8	Господарське піднесення Японії в другій половині XX ст.	10 хв.
9	Характеристика фінансової і грошово-кредитної системи економічно розвинених країн світу. Утворення міжнародних економічних об'єднань. Роль і значення Європейського Союзу.	10 хв.
10	Еволюція консерватизму: монетаризм (М. Фрідмен), «економіка пропозиції» (П. Лаффер), «теорія раціональних очікувань» (Р. Лукас, Т. Сарджент, Н. Уоллес)	10 хв.
11	Відродження інституціоналізму та його особливості. Аналіз основних концепцій неоінституціоналізму	10 хв.
12	Індустріально-технологічний інституціоналізм Дж. К. Гелбрейта	10 хв.
13	Теорії транзакційних витрат Р. Г. Коуза та суспільного вибору Дж. Б'юкенена	10 хв.
14	Нове кейнсіанство. Неоінституціоналізм. Неомарксизм.	10 хв.
15	Глобалізація економічних процесів і формування нової економіки	10 хв.
16	Висновки, відповіді на запитання, методичні вказівки на самостійну роботу	5 хв.
Разом:		160 хв.

Тема № 12: «Основні напрямки економічної думки в Україні»

План семінару (розрахунок навчального часу)

№№ п\п	Навчальні питання	Розрахунок часу, хв.
1	Організаційний момент та вступне слово	5 хв.
2	Теорії В.Н. Каразіна, М. Балудянського, Т. Степанова	15 хв.
3	Теорії М. Туган-Барановського	10 хв.
4	Наукові новаторства та економічні школи XX ст.	15 хв.
5	Економіко-кооперативна думка в Україні	10 хв.
6	Теорії С. Подолинського, М. Яснопольського, Є. Слуцького	10 хв.
7	Сучасна економічна думка України (В. Базилевич, В. Геєць, А. Гриценко, А. Гальчинський)	10 хв.
8	Сучасна фізична економія	10 хв.

9	Економічні погляди Б. Кваснюка, І. Лукінова, С. Мочерного, А. Покритана, В. Черняка, А. Чухно	10 хв.
10	Синергетика	10 хв.
11	Праксеологія	10 хв.
12	Теорії В. Вернадського та М. Зібера	10 хв.
13	Неолібералізм в українській економічній думці	10 хв.
14	Неоконсерватизм в українській економічній думці	10 хв.
15	Вплив глобалізації на розвиток української економічної думки	10 хв.
16	Висновки, відповіді на запитання, методичні вказівки на самостійну роботу	5 хв.
Разом:		160 хв.

Тема № 13: «Особливості історичного розвитку економіки та ринкового господарства в Україні (ІХ- початок ХХ ст.)»

План семінару (розрахунок навчального часу)

№№ п\п	Навчальні питання	Розрахунок часу, хв.
1	Організаційний момент та вступне слово	5 хв.
2	Економіка дохристиянської Русі-України	10 хв.
3	Економіка України в умовах іноземного панування. Передумови промислового перевороту в Україні	10 хв.
4	Криза феодально-кріпосницької системи. Прискорення процесу створення великої машинної індустрії. Виникнення нових галузей виробництва	10 хв.
5	Сільське господарство України в дореформений період. Сутність аграрної реформи 1848 р.	10 хв.
6	Штучне аграрне перенаселення. Міграційні процеси в середині Російської імперії. Столипінська аграрна реформа	10 хв.
7	Відставання економічного і промислового розвитку і західноукраїнських земель. Колоніальний характер галузевої структури західноукраїнської економіки. Аграрне перенаселення та еміграція до Америки й Канади	10 хв.
8	Головні форми організації внутрішньої торгівлі в Україні у ХІХ ст. ярмаркова, базарна та постійна стаціонарна торгівля. Характеристика змін у	10 хв.

	внутрішній торгівлі. Зростаюча роль товарних бірж. Розвиток зовнішньої торгівлі. Митна політика	
9	Висновки, відповіді на запитання, методичні вказівки на самостійну роботу	5 хв.
Разом:		80 хв.

Тема № 14: «Господарство України в 1917-1980 рр.»

План семінару (розрахунок навчального часу)

№№ п\п	Навчальні питання	Розрахунок часу, хв.
1	Організаційний момент та вступне слово	5 хв.
2	Перехід до нової економічної політики. Її суть та прогресивний характер. Проведення індустріалізації і колективізації в Україні. Аналіз їх позитивних й негативних наслідків в УРСР	10 хв.
3	Особливості економічного розвитку західноукраїнських земель в 1920 – 1930-х роках	10 хв.
4	Характеристика господарства України в роки Другої світової війни, та його відбудова в повоєнні роки	10 хв.
5	Криза старого управління й планування. Реформа 1957 р., її наслідки. Перебудова управління сільським господарством у 1962 р. Наслідки аграрної політики	10 хв.
6	Зміцнення командно-адміністративної системи управління. Проведення реформи 1966-1970 рр., аналіз її слабких місць	10 хв.
7	Грошова реформа 1961 р. Внесення змін у податкову політику. Характеристика бюджетної політики	10 хв.
8	Втілення в реальність соціалістичної ідеї, розвиток марксистської політичної економії в 1970-1980-х рр.	10 хв.
9	Висновки, відповіді на запитання, методичні вказівки на самостійну роботу	5 хв.
Разом:		80 хв.

Тема № 15: «Формування засад ринкового господарства в Україні (кінець XX – початок XXI ст.)»

План семінару (розрахунок навчального часу)

№№ п\п	Навчальні питання	Розрахунок часу, хв.
-----------	-------------------	-------------------------

1	Організаційний момент та вступне слово	5 хв.
2	Об'єктивна необхідність перебудови України на основі ринкових відносин. Вирішення питань власності. Приватизація державних заводів і фабрик	10 хв.
3	Необхідність структурної перебудови господарства країни в умовах незалежності. Кризовий стан економіки. Особливості трансформаційного перехідного періоду	10 хв.
4	Реформування усіх сфер життєдіяльності суспільства. Бюджетно-податкова політика, кредитна, грошова, аграрна	10 хв.
5	Актуальність вирішення соціальних проблем суспільства, підвищення життєвого рівня населення. Державна політика зайнятості	10 хв.
6	Сутність зовнішньоекономічної політики України. Участь країни у світовому господарстві. Євроінтеграційні процеси в економіці України	10 хв.
7	Напрями ринкової трансформації економічної системи України. Роздержавлення й приватизація. Конверсія військового виробництва	10 хв.
8	Перспективи розвитку української економіки в ХХІ ст.	10 хв.
9	Висновки, відповіді на запитання, методичні вказівки на самостійну роботу	5 хв.
Разом:		80 хв.

Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання виконуються у вигляді рукописного есе обсягом до 5 сторінок за темою яка обирається з нижченаведеного переліку або індивідуальною темою погодженою з викладачем. При написанні есе доцільним буде скористатись порадами за посиланням: <https://zno.if.ua/?p=985>

Тематика есе:

1. Визначте предмет історії економічних учень і проаналізуйте основні методологічні підходи до її вивчення.
2. Дайте характеристику відомих вам способів періодизації історії економічних учень.
3. Охарактеризуйте зв'язки між історією економічних учень та іншими економічними науками.
4. Як, на вашу думку, співвідносяться між собою економічна наука та ідеологія?
5. Поясніть, для чого необхідно вивчати історію економічних учень?
6. Дайте порівняльну характеристику історичних пам'яток Стародавнього Сходу – “Артхашастри” та Кодексу законів царя Хаммурапі.
7. Які відмінності існують у поглядах представників економічних шкіл легістів і моїстів у Стародавньому Китаї?

8. Проаналізуйте економічну політику урядів Центральної Ради, Гетьманату, Директорії, ЗУНР.
9. Прослідкуйте економічний розвиток західноукраїнських земель у 20–30-х рр. ХХ ст. Якими факторами він визначався?
10. Проаналізуйте економічну політику радянського уряду на першому етапі Другої світової війни.
11. Охарактеризуйте окупаційну політику фашистського режиму на українських землях.
12. Порівняйте висхідний рівень господарства України з іншими країнами на початок повоєнної відбудови.
13. Проаналізуйте господарські підсумки відбудовного періоду. Як проходила індустріалізація та колективізація в західних областях України?
14. Визначте основні напрями розвитку господарства України в другій половині 60–80-х рр. ХХ ст. Обґрунтуйте його стагнаційний характер.
15. Особливості економічного розвитку західноукраїнських земель в 1920 – 1930-х роках.
16. Характеристика господарства України в роки Другої світової війни, та його відбудова в повоєнні роки.
17. Перебудова та розвиток української промисловості.
18. Розвиток сільського господарства в ХХ ст.
19. Сутність аграрної політики держави в другій половині ХХ ст.
20. Криза старого управління й планування.
21. Реформа 1957 р., її наслідки.
22. Перебудова управління сільським господарством у 1962 р.
23. Актуальність вирішення соціальних проблем суспільства, підвищення життєвого рівня населення.
24. Державна політика зайнятості.
25. Необхідність економічного зростання.
26. Сутність зовнішньоекономічної політики України.
27. Участь країни у світовому господарстві.
28. Напрями ринкової трансформації економічної системи України.
29. Роздержавлення й приватизація.
30. Конверсія військового виробництва.
31. Лібералізація зовнішньоекономічних зв'язків.
32. Реформи: аграрна, податкова, адміністративна, банківська, грошова.
33. Інтеграція господарства України у світовий економічний простір.

Порядок оцінювання

Оцінювання ваших досягнень відбувається за системою відображеною в Таблиці 1

Таблиця 1

№	Назва теми	Всього балів	Форма заняття та		
			Лекції (ведення конспекту)	Семінари (конспектування, питань, виступ, доповнення)	Практичні Заняття (опрацювання матеріалів для підготовки, успішне виконання завдань)
1	Предмет і метод історії економіки та економічної думки.	3	1	2	-
2	Господарство первісного суспільства та його еволюція на етапі ранніх цивілізацій.	3	1	2	-
3	Особливості господарського розвитку та економічної думки періоду формування світових цивілізацій (VIII ст. до н.е. – V ст. н.е.).	3	1	2	-
4	Господарство та економічна думка суспільства європейської цивілізації в період Середньовіччя (V – XV ст.).	3	1	2	-
5	Меркантилізм, формування передумов та становлення ринкової економіки (XVI-XVII ст.).	3	1	2	-
6	Розвиток ринкового господарства в період становлення національних держав (XVIII-XIX ст.), формування класичної політичної економії.	3	1	2	-
7	Альтернативні класичній школі напрями економічної теорії XIX ст. та зародження монополістичної конкуренції.	3	1	2	-
8	Ринкове господарство країн європейської цивілізації в період монополістичної конкуренції (друга половина XIX – початок XX ст.)	3	1	2	-
9	Господарство та економічна думка в період державно-монополістичного розвитку суспільства європейської цивілізації (перша половина XX ст.).	3	1	2	-
10	Неокласичні концепції першої половини XX ст.	3	1	2	-

11	Розвиток національних економік Європейської цивілізації в системі світового господарства (1939-1990 рр.)	5	1	4	-
12	Основні напрямки економічної думки в Україні.	5	1	4	-
13	Особливості історичного розвитку економіки та ринкового господарства в Україні (IX – початок XX ст.).	5	1	4	-
14	Господарство України в 1917 – 1980 рр.	5	1	4	-
15	Формування засад ринкового господарства в Україні (кінець XX – початок XX ст.).	5	1	4	-
Виконання завдань для самостійної роботи на написання есе		5			
Екзамен		40			
Всього		100 балів			

Робота на семінарах оцінюється за наступними критеріями:

- ваша присутність та повний конспект семінарських питань забезпечують вам 1 бал;
- для того аби отримати ще один бал слід брати участь в опрацюванні семінарських питань (доповнення, відповідь на питання викладача, висловлення своєї обґрунтованої точки зору під час обговорення проблемних питань);
- виступ із доповіддю на питання за планом семінарського завдання може принести вам ще один бал за умови, що відповідь буде змістовною та відповідати плановому питанню;
- якщо, при виступі, ви проявите ґрунтовну підготовку, висловіте власну точку зору щодо проблеми, що висвітлюється й підкріпите її аргументацією, правильно відповісте на уточнюючі питання викладача то можете отримати ще 1 бал.

Таким чином ваша участь в роботі семінару може принести вам від 2 до 4 балів за одне заняття. Пропущений семінар відпрацьовується написанням конспекту всіх питань з плану заняття та відповідями на питання викладача за змістом семінару під час відпрацювання.

Не виконання завдань знижує ваш бал пропорційно відсотку й рівнів складності завдань з якими ви не впорались. Ваша присутність без підготовки та нездатність впоратись із завданнями оцінюється 0 балів. Відпрацювання пропущених чи оцінених у 0 балів занять відбувається за умови попереднього ознайомлення з матеріалами для підготовки до заняття та виконання завдань запропонованих викладачем (увага – завдання можуть відрізнятись від тих, що вирішували ваші одногрупники).

Самостійна робота оцінюється викладачем в розрізі тем, що вивчаються.

Кожен курсант (студент, слухач) має до кінця листопада написати та надати викладачу есе на тематику з запропонованого переліку або за власною темою узгодженою

з викладачем. Успішне виконання цього завдання оцінюється в 3 бали. При цьому оцінка відбувається узагальненням балів за 5 критеріями: 1) грамотність та оформлення – 0,5 бала; 2) відповідність змісту темі – 0,5 бала; 3) структурна логічність – 0,5 бала; 4) аргументованість висновків – 0,5 бала; 5) оригінальність роботи та культура посилань на джерела – 0,5 бала.

Підсумковий контроль з дисципліни відбувається у вигляді усного семестрового екзамену на якому ви можете отримати до 40 балів в залежності від повноти та обґрунтованості ваших відповідей. Під час семестрового екзамену викладач задає вам 4 питання з переліку наведеного нижче, кожна відповідь дає вам до 10 балів. Якщо під час проходження курсу ви набрали 60 балів то маєте право не здавати семестровий екзамен вдовольнившись підсумковою оцінкою відповідно до кількості набраних балів. Схема переведення балів у підсумкову оцінку наведена в Таблиці 2.

Таблиця 2

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	
64-74	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Питання до семестрового екзамену

1. Предмет історії економічних вчень
2. Економічна думка Стародавнього Сходу.
3. Економічна думка античного світу.
4. Економічна думка Київської Русі.
5. Меркантилізм.
6. У. Петті – фундатор класичної політичної економії в Англії.
7. Економічні ідеї фізіократів.
8. Економічне вчення А. Сміта.
9. Концепція «невидимої руки» А. Сміта.
10. Економічна теорія Д. Рікардо.
11. Завершення класичної політичної економії в працях Дж. С. Мілля.
12. політична економія Ж.Б .Сея.
13. Теорія народонаселення Т. Мальтуса.
14. Особливості політичної економії в США. Теорії національної економіки та протекціонізму Г. Кері.
15. Теорії відтворення і криз С. Сімонді.
16. Економічне вчення П.Ж. Прудона.
17. «Національна система політичної економії» Ф. Ліста.
18. Історична школа політичної економії.
19. Загальна характеристика утопічного соціалізму.
20. Концепція А. Сен-Симона.
21. Історична концепція Ш. Фур'є.
22. Р.Оуен про перетворення суспільства.

23. Марксистська економічна теорія.
24. Розвиток В.Леніним марксистської економічної теорії.
25. Економічні ідеї західноєвропейської соціал-демократії.
26. Австрійська школа граничної корисності.
27. Економічна теорія А. Маршала.
28. Американська школа маржиналізму в політичній економії Дж.Б. Кларка.
29. Теоретичні моделі Л. Вальраса та В. Парета.
30. Загальна характеристика розвитку економічної теорії у ХХ ст.
31. Економічна концепція Дж.М. Кейнса.
32. Поширення кейнсіанства і його особливості в різних країнах.
33. Теорії монополії та конкуренції Дж. Робінсон, Е. Чемберлін, Й. Шумпетера.
34. Економічні ідеї Ф. Хайєка та Л. Мізеса.
35. В.Ойкен і його концепція «ідеальних типів господарських систем».
36. Концепція монетаризму.
37. «Економіка пропозиції». Теорія «раціональних очікувань».
38. Неокласичний синтез П. Самуельсона.
39. Американський інституціоналізм початку ХХ ст.. та його головні напрямки.
40. Теорії «конвергенції».
41. Теорії трансформації капіталізму.
42. Концепції індустріального та постіндустріального суспільства.
43. Теорія трансакційних витрат. Економічна теорія прав власності.
44. Радянська економічна думка.
45. Економічна думка України напередодні і в період здійснення реформи 1861 року.
46. Розвиток політ економічних знань у II половині ХІХ ст.. Основні школи і течії.
47. Внесок української економічної думки в світову науку.
48. Економічне вчення М.І. Туган-Барановського.
49. Економічні ідеї І. Франка.
50. Значення історії економічних вчень для оволодіння культурою економічного мислення.
51. Економічні ідеї в Біблії.
52. Вчення А. Сміта про розподіл праці.
53. Вчення А. Сміта про продуктивну і непродуктивну працю.
54. Закон ринків Ж.Б. Сея.
55. С.Сісмонді як критик «економічної ортодоксії» (класичної школи).
56. Ідея «робочих грошей» і проект Прудона реформування суспільства через реформування обміну.
57. Соціалісти-рікардіанці.
58. Економічна програма Ф. Лассалья.
59. Фур'є як критик капіталізму.
60. Марксизм і сучасність.
61. Математична школа в політичній економії.
62. Аграрні проекти П. Пестеля, М. Тургенєва, М. Муравйова.
63. Дискусія навколо «Капіталу» К. Маркса.
64. 15. Економічні ідеї революційного народництва.
65. Відображення марксизму в працях українських економістів.
66. Метод дослідження Д. Кейнса.
67. Трактатування Дж.М. Кейнсом причин порушення рівноваги капіталістичної економіки.
68. Інвестиційна теорія циклу. Принцип акселератора.
69. Теорії «економічної динаміки» Р. Харрода (Англія) та «економічного зростання С. Домара (США).
70. Кейнсіанська теорія і економічна політика.
71. Багатофакторні моделі економічної динаміки Р. Солоу, Дж. Мід.

72. НеоКласичне відродження.
73. Чиказька школа монетаризму.
74. «Економіка пропозиції». А. Лаффер, К. Мандель.
75. Теорія «раціональних очікувань»
76. «Суперіндустріальне суспільство» А. Тоффлера.
77. спроби створити основи цілісної системи політичної економії соціалізму.
78. Нобелівські лауреати з економіки.
79. Дискусії з приводу нової парадигми економічної науки.

Політика академічної доброчесності

Прослуховуючи цей курс, Ви погодились виконувати положення принципів академічної доброчесності:

- складати всі проміжні та фінальні завдання самостійно без допомоги сторонніх осіб;
- надавати для оцінювання лише результати власної роботи;
- не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити ваші результати чи погіршити/покращити результати інших курсантів (студентів, слухачів);
- не публікувати відповіді на питання, що використовуються в рамках курсу для оцінювання знань курсантів (студентів, слухачів).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Богиня Д.П. Історія економіки та економічної думки. Навчальний посібник. Хмельницький. ХНУ, 2010. 428 с.
2. Кухар О.В. Історія економіки та економічної думки. Київ. Центр учб. літ., 2015. 326 с.
3. Ковальчук В.М., Лазарович М.В., Сарай М.І. Історія економіки та економічної думки: Підручник. Київ. Знання, 2014. 650 с.
4. Лановик Б.Д. Економічна історія. Київ. Вікар, 2016. 405 с.
5. Макаренко П.М. Історія економіки та економічної думки. Полтава. ФОП Крюков, 2013. 442 с.
6. Мацелюх Н.П. Економічні теорії в системі наукових економічних знань. Київ. Центр учб. літ., 2016. 226 с.
7. Шевченко О.О. Історія економіки та економічної думки: сучасні економічні теорії. Навч. посіб. Київ. Центр учбової літератури, 2012. 280 с.
8. Юхименко П.І. Історія економічних учень. 4 вид., випр. Київ. Знання-Прес, 2018. 514 с.
9. Юхименко П.І., Леоненко П.М. Економічна історія: Підручник. Київ. Знання-Прес, 2014. 567 с.
10. Якобчук В.П. Історія економіки та економічної думки. Київ. «Центр учбової літератури», 2015. 476 с.

Допоміжна

1. Гальчинський А. Методологія аналізу економічної глобалізації: логіка оновлення. *Економіка України*. 2009. № 1. С.4-18.
2. Злупко С.М. Михайло Туган–Барановський. Український економіст світової слави. Львів: Каменяр, 1993. 192 с.
3. Тарнавська Н. Розвиток теорії конкурентних переваг в умовах експансії нововведень. *Економіка України*. 2011. № 4. С.16-27.
4. Якубовський М.М. Внутрішній ринок як дзеркало проблем української промисловості. *Економіка України*. 2012. № 8. С.4-15.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Національна бібліотека України імені Вернадського – <http://www.nbuv.gov.ua/>;

2. Наукова бібліотека НаУКМА – <http://www.library.ukma.kiev.ua/>;
3. Психологічна бібліотека – <http://psylib.kiev.ua/>;
4. Каталог безкоштовних бібліотек мережі – <http://allbest.ru/libraries.htm>;
5. Національна парламентська бібліотека України – <http://nplu.kiev.ua/>;
6. Енциклопедія – <http://www.e-atlas.com.ua/>;
7. Електронна бібліотека – <http://www.geocities.com/ukrexlibris/>;
8. Українська історична бібліотека – <http://www.ukrhistory.narod.ru/>;
9. Форекс – київська електронна бібліотека – <http://forex-kiev.narod.ru/>;
10. Библиографическая справка – <http://ukrlib.chat.ru/>;
11. Электронная научная библиотека – <http://www.money.ukrbiz.net/>;
12. Бібліотека "Світ книг" – <http://bookworld.com.ua/>.